

«Tajikistan State University of Commerce»

Course name: National economy

Week:16. Economic integration and Tajikistan's integration into the world economic system.

Khojazoda Diloar Khairuddin

«Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон»
Номи фан: Иқтисоди миллӣ

**Мавзӯи: 16. Ҳамгирии
иқтисодӣ ва дохилшавии
Тоҷикистон ба низоми
хоҷагидории ҷаҳон.**

Ҳоҷазода Диловар Ҳайруддин

Саволҳои лексия:

- 1. Зарурияти ҳамгирии иқтисодӣ. Сиёсати ҷумҳурӣ дар муносибатҳои иқтисодии беруна дар шароити соҳибистиқлолӣ.**
- 2. Маҷмӯи чорабиниҳои ба рушди ҳамкориҳои минтақавӣ мусоидаткунанда.**
- 3. Рушди ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгирӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ.**
- 4. Рушди туризм, тайёр намудани кадрҳо, раванди муҳочирати меҳнатӣ, воридот ва содирот, инвеститсияҳои мустақими хориҷӣ.**

1. Зарурияти ҳамгирии иқтисодӣ. Сиёсати ҷумҳурӣ дар муносибатҳои иқтисодии беруна дар шароити соҳибистиклолӣ:

Чи тавре, ки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар баромадашон қайд намудаанд, раванди ташаккул ва рушди Тоҷикистон чун давлати соҳибхитиёру мустақил сиёсати хориҷии он нақши бузург дорад. Шароити мушаххаси таърихӣ таъсису инкишофи кишвари соҳибистиклоли мо, хислат ва мӯҳтавои таҳаввулоти байналмилалӣ дар марзи ду садсола табиатан аҳамияти хосаи омили беруниро дар ҳаёти кишвари мо ва робитаи наздики рушди дохилиро бо воқеияти байналмилалӣ муайян намуданд. Дар оғози асри XXI олам дигаргуниҳои амиқро, ки дар натиҷаи азнавсозии низоми ҷаҳонӣ бисёрқутбӣ ба вуҷуд омадааст, аз сар мегузаронад¹.

1. Суханронии барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтитоҳи бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>

Чараёни глобализатсия:

Дар манзараи геополитикии сайёра воқеиятҳои нави сиёсӣ ва иқтисодӣ ба вуқӯъ омаданд, ки боиси дигаргуншавии низоми муносибатҳои байналмилалӣ дар даҳ-понздаҳ соли оянда хоҳанд гашт. Чараёнҳое, ки дар марҳалаи кунунӣ дар ҷаҳон зӯҳур намудаанд, арсаҳои сиёсӣ ва иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ва маънавро фаро гирифтаанд. Назаррастарин чараёни олами муосир глобализатсия ё худ ҷаҳонишавӣ мебошад, ки ба табиат ва мазмуни муносибатҳои байналмилалӣ ва интиҳоби самтҳои сиёсӣ хориҷӣ давлатҳо таъсири бевосита дорад¹.

1. Суханронии барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтитоҳи бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавқеи муҳими Авруосиё, ки Осиёи Марказиро бо нимҷазираи Ҳинду Чин мепайвандад, ҷойгир аст ва дар равандҳои ҷаҳонии сатҳҳои минтақавию байналмилалӣ, алалхусус дар ду даҳаи охир, иштироқи фаъол дорад. Вале ин ширкати фаъолонаи мо ва ба арсаи ҷаҳонӣ баромадани Тоҷикистон ба осонӣ ба даст наомадааст. Зикри як далел кофист, ки мо дар оғози истиқлол ниҳод ё сохтори мукаммали татбиқкунандаи сиёсати хориҷиро надоштем ва Вазорати қорҳои хориҷие, ки аз замони шӯравӣ мерос монда буд, 11 нафар қорманд дошту ҳалос. Аз ин рӯ, бо қамоли итминон метавон гуфт, ки ҳам сиёсати хориҷии мо ва ҳам мақоми ба ҳаёт татбиқкунандаи он – Вазорати қорҳои хориҷӣ зодаи ҳақиқии истиқлоланд! Маҳз ба шарофати истиқлол мо аз Созмони Милали Муттаҳид сар қарда, узви муҳимтарин созмонҳои байналмилалии дунё гаштем¹.

1. Суханронии барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтитоҳи бинои нави Вазорати қорҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>

Эътирофи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар байни дагар мамлакатҳо:

Ҷумҳурии Тоҷикистонро 147 давлати дунё чун кишвари соҳибистиқлол эътироф карда, имрӯз мо бо 128 мамлакати ҷаҳон равобити дипломатӣ барқарор намудаанд. Яъне мо узви комилҳуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ шудем ва олам Тоҷикистонро ҳамчун давлати мустақил шинохт ва эътироф кард. Ва ҳоло мо дар шароите қарор дорем, ки ҷаҳонишавӣ ба ҳайси раванди ҳокими таҳаввулоти сайёра, агар, аз як тараф, барои рушди иқтисодиву технологӣ ва умуман тақомули кишварҳо имкониятҳои бузург фароҳам орад, аз сӯи дигар, метавонад боиси тезутундшавии масъалаҳои сиёсиву иқтисодӣ ва фарҳангиву ахлоқӣ, инчунин торафт бештар гардидани нобаробарии иҷтимоии мардум ва шиддат гирифтани бӯҳрони маънавии ҷомеаи ҷаҳон гардад. Дар чунин шароит сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд мӯҳтавои прагматикӣ ва воқеъбинона дошта бошад ва ба татбиқи пайгиронаи ҳадафҳои миллӣ давлатии кишвар мусоидат намояд¹.

1. Суханронии барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтитоҳи бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>

Воқеъбинии сиёсӣ асосҳои истиқлолияти кишварро мустаҳкам гардонид, ин раванд бояд бо дарназардошти паҳлӯҳои нави муносибатҳои байналмилалӣ бо таъки ба ҳақиқати воқеии марҳалаи ҷаҳонишавӣ сураат гирад.

Тақозои асри XXI торафт бештар водор мекунад, ки сиёсати хориҷии Тоҷикистон бо таъкиди парадигмаи классикӣ бо эҳтиёҷоти иқтисодии давлат алоқаи ногусастанӣ дошта бошад ва ба хотири қонеъ гардонидани эҳтиёҷоти зикршуда талошҳои муассирро анҷом диҳад. Яке аз масоили муҳимтарини давраи ҳозира риояи тавозуни байни раванди ҷаҳонишавӣ ва манфиатҳои миллии ҳар як кишвар аст. Мо чунин мешуморем, ки эҳтироми соҳибхитӣ ва истиқлолияти ҳар як давлат бояд ба ҳайси асоситарин ва муҳимтарин асли меъёрҳои маъмули ҳаёти байналмилалӣ дар амал шинохта шавад. Ҷаҳонишавӣ ва манфиатҳои миллии кишварҳо бояд якдигарро пурра созанд ва кафили боэътимоди рушди устувори муносибатҳои байналмилалӣ бошанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати хориҷии «дарҳои кушода»-ро пайгирона дар амал татбиқ намуда, эҷоди воситаҳои самарабахши ба ҳам овардани манфиатҳои миллӣ ва кӯшишҳои байналмилалӣ, муттаҳид намудани саъю талошҳои ҳамаи давлатҳоро барои омода намудани ақсуламали муносиб дар баробари таҳдид ва хатарҳои замони муосир имконпазир мешуморад. Чунин бардошт дар доираи равандҳои ҳаёти ягонаи байналмилалӣ фароҳам соختани имкониятҳои баробар, низоми амниятии фарогир ва мақоми сазовори ҳамаи кишварҳо ва халқҳоро, сарфи назар аз вусъат, нақш ва мартабаи онҳо дар тақсимои геополитикии ҷаҳон, таъмин менамояд. Дар айни ҳол ба таври доимӣ суръат гирифтани тамоюли ҳамгироии иқтисодиву сиёсӣ хусусияти хоси муносибатҳои байналмилалӣ мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдорӣ худро барои вусъати ҳамкориҳои минтақавӣ дар доираи созмонҳои байналмилалӣ мавҷуда, ки имконияти ҳалли вазифаҳои хоси миллиро дар шароити бархӯрди манфиатҳо фароҳам меоваранд, изҳор менамояд.

Воридшави ба созмонҳои байналмиллалӣ:

Иштироки густурдаи давлати мо дар фаъолияти созмонҳои байналмиллалӣ чакониву минтақавӣ аз зарурате сар задааст, ки кишварамон дар таҳкими амнияти суботи байналмиллалӣ аз рӯи имкон саҳм гузошта, ҳимояи манфиатҳои хешро ба таври афзал таъмин намояд; инчунин имкониятҳои технологӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ ва зеҳнии онҳоро барои иҷрои ҳадафҳои дарозмуддати сиёсати хориҷии Тоҷикистон – ташкил ва фароҳам овардани шароити мусоид барои татбиқи ислоҳоти муваффақона дар дохили кишвар ва тақомулу инкишофи Тоҷикистони соҳибистиклол – ҷалб намояд.

Мо ҷонибдории худро нисбат ба ташкили низоми нави ҷаҳонӣ изҳор менамоем ва ба сохторҳои байналмиллалӣ сиёсиву амнияти дар миқёси умумиҷаҳониву минтақавӣ – Созмони Милали Муттаҳид, Созмони Ҳамкории Шанхай, Созмони амнияти ҳамкорӣ дар Аврупо, Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ, Созмони Ҳамкории Исломӣ – тақия мекардем ва минбаъд низ тақия хоҳем кард¹.

1. Суҳанронии барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтитоҳи бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>

Роҳбарияти сиёсии Тоҷикистон чунин мешуморад, ки бо аз байн рафтани низоми ҷаҳонии дуқутбӣ истиқрори тавозуни нерӯҳо набояд бо роҳи гурӯҳбандиҳои нави ҳарбӣ сиёсӣ, балки ба воситаи тавофуқоти созишқоне, ки амнияти суботро таъмин мекунад, инчунин таҳия ва истифода намудани василаҳои муассири дипломатияи пешгирикунанда сураат гирад. Мутаассифона, бо поён ёфтани давраи «ҷанги сард» доираи низоъҳои минтақавӣ хеле васеъ гардида, мусаллаҳшавӣ ва терроризми байналмилалӣ, ифротгароии сиёсӣ, бунёдгароӣ, ҷудоихоҳӣ, қочоқи маводи муҳаддир ва ҷинояткории муташаккили фаромиллӣ, паҳншавии силоҳи қатли ом ва унсурҳои таркибии он тавсеа пайдо карда истодаанд, ки ҳама дар маҷмӯъ ба амнияти миллӣ, минтақавӣ ва умумиҷаҳонӣ таҳдид мекунад. Мо чунин мешуморем, ки низоми нави ҷаҳонӣ бояд аз ҷангу низоъҳо, фишору зӯроварӣ комилан озод бошад ва бар ҳамкориҳои густурда, баробар ва мутақобилан судманди ҳамаи кишварҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ асос ёбад. Танҳо дар чунин шароит, тавассути саъю кӯшишҳои якҷоя, метавон дар баробари мушкилоти куллии замони муосир – терроризми байналмилалӣ, ифротгароии сиёсӣ, паҳншавии силоҳи қатли ом, фалокатҳои техногенӣ, экологӣ, инчунин гармшавии иқлим – истодагарӣ ва муқовимат намуд¹.

1. Суханронии барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтитоҳи бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>

Ҳадафҳои асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Ҳадафҳои асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар дурномаи дарозмуддат, тавре ки зикр шуд, бо мақсади ҳифзи манфиатҳои олии кишвар бояд аз фароҳам овардани шароити мусоиди берунӣ барои рушди устувори гуногунаи мамлакат, инкишофи минбаъдаи Тоҷикистон ба ҳайси давлати соҳибистиклолу соҳибихтиёр, дарёфти ризоият ва манфиатҳои мутақобила бо кишварҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар чараёни ҳалли вазифаҳои иборат бошанд, ки онҳоро афзалиятҳои сиёсати хориҷии давлатамон муайян мекунанд.

Тақвияти ҳамгиروي иқтисоди кишвар ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ ва таъмини иштироки дахлдори он дар тақсимоти байналмилалӣ меҳнат ва тиҷорати байналмилалӣ, фароҳам овардани шароит барои ворид намудани корхонаҳои ватанӣ ба равандҳои байналмилалӣ истеҳсолот, ҳавасмандгардонии фаъолнокии содиротӣ ва инвеститсионӣ, таъмини иштироки мунтазами онҳо дар таҳияи қоидаҳои савдои байналмилалӣ ва ноил гардидан ба рушди устувори инсон мақсади асосии сиёсати иқтисодии хориҷии кишвар ва замина барои ташаккули шарикӣ глобалӣ барои мақсадҳои рушд мебошад. Хусусияти хоси сиёсати иқтисодии хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз раванди минтақавӣ (регионализм) иборат мебошад. Чунин муносибат иштироки Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар созишномаҳои минтақавӣ ва дучонибаи тиҷоратӣ бо мақсади ҳавасмандгардонии тиҷорат, истифодаи самарабахши захираҳои мавҷуда ва омилҳои истеҳсолот дар асоси эътироф ва риояи қоидаҳо ва танзими системаи тиҷорати бисёрҷониба пешбинӣ менамояд¹.

1. Суханрони барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтитоҳи бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>

Таҳлили вазъ нишон медиҳад, ки проблемаҳои асосӣ дар соҳаҳои ҳамкории минтақавӣ ва ҳамгирӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ аз инҳо иборатанд:

- мавҷуд набудани нерӯи зарурӣ барои татбиқи самарабахши тадбирҳои сиёсати тижоратӣ ва инвестиционӣ, рушди нокифояи заминаи ҳуқуқие, ки муносибатро дар ин соҳа танзим менамояд, инчунин механизми сусти татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда;

- муҳити номуносиби корӣ ва фазои инвестиционӣ дар натиҷаи сатҳи пасти шаффофии истифодаи механизмҳои савдо ва сиёсати инвестиционӣ, инчунин хароҷоти баланди транзакционӣ;

- содироти дорои хусусияти бесамар ва сусти диверсификатсияшуда ҳангоми вобастагии баланди он ба вазъи нархӣ дар бозорҳои микдоран маҳдуду бесуботи молҳои ашёи хом. Ба масъалаҳои таҳияи варианти кластери диверсификатсияи содирот, бо дарназардошти ҳамаи параметрҳои таваҷҷӯҳи зарурӣ зоҳир намегардад¹;

• аз бандарҳо дур қарор доштани кишвар ва проблемаҳои нақлиётию транзитӣ. Дар айни замон сиёсати нақлиётию транзитии кишвар аз бисёр ҷиҳат ба вазъи давлатҳои ҳамсарҳад дар соҳаи транзити молҳо ва воситаҳои нақлиёт тавассути ҳудуди ин кишварҳо алоқаманд мебошад;

• фаъолияти сусти маркетингӣ. Айни замон дар кишвар ширкати, ки дар ин соҳа самарабахш фаъолият намояд, вучуд надорад;

• мавҷуд набудани рақобати солим дар бозори хизматрасонии нақлиёти ҳавоӣ ва заминаи сусти моддию техникий Корхонаи воҳиди давлатии ҳавопаймоии «Тоҷикистон»;

• инфраструктураи сусти нақлиётӣ ва мавҷуд набудани рақобати солим дар бозори фароҳам овардани хизматрасониҳои нақлиётӣ¹.

Бо дарназардошти мақсадҳои Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоати (СПКСК), афзалиятҳои Стратегияи миллии рушд ва проблемаҳои зикргардида дар соҳаи ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгирӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ вазифаҳои Стратегия дар бахш аз инҳо иборатанд:

(1) беҳбуди системаи идоракунии фаъолияти иқтисодии хориҷӣ;

(2) тақвияти иштироки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тиҷорати глобалӣ;

(3) рушди ҳамкориҳои минтақавӣ;

(4) диверсификатсияи сохтори молӣ ва соҳавии тиҷорат ва оддигардонии расмиёти савдо;

(5) рушди туризм;

(6) танзими раванди муҳочирати меҳнатӣ¹.

1. Ҳақимов Ҳ. А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

2. Маҷмӯи чорабиниҳои ба рушди ҳамкориҳои минтақавӣ мусоидаткунанда:

Ҳамкорӣ дар соҳаи нақлиёт: Рушди иҷтимоию иқтисодӣ ва тиҷоратии ҳар як минтақа асосан аз вазъи инфрасохтори нақлиётии он, ки дар таъмини ҳамгирии гуногунҷанба миёни кишварҳои минтақа нақши калидӣ мебозад, вобастагӣ дорад. Бо назардошти ин мулоҳизаҳо, дар доираи созмон Нақшаи асосии рушди бахши нақлиёт дар минтақаи ва Эъломияи Ашқободии ҷаласаи ғайринавбатии сарони давлатҳои оид ба рушди инфрасохтори нақлиётӣ ва алоқа ва шабакаи қубурҳои фаромиллии минтақаи қабулгардида барои ҳамаи кишварҳои аъзо, аз ҷумла Тоҷикистон, ки ба баҳр роҳ надорад, хеле мубрам ба ҳисоб мераванд¹.

1. АМИТ «Ховар» ДУШАНБЕ, 01.03.2017.

Дар арафаи самти 4-уми Ашқобод, ки (13 майи соли 1996) ифтитоҳ гардидани роҳи оҳани фароосиёии Серахс-Течен-Машҳад, ки Аврупо ва Осиёро бо роҳи кӯтоҳтарин пайванд мекунад, имкониятҳои дурбинонаи созмонро дар арсаи байналмилалӣ ба таври назаррас зиёд намуд. Хатсайри мазкур танҳо қисме аз шоҳроҳи роҳи оҳани фароосиёии Нақшаи асосии рушди бахши нақлиёт ба ҳисоб меравад. Роҳандозии ҳамлу нақл тавассути долонҳои нақлиётии вучуддошта, бартараф намудани монеаҳои ғайритарифӣ ва тадричан коҳиш додани тарифҳо дар муҳлатҳои мувофиқ ба рушди босамари тиҷорати нақлиётӣ дар тамоми фазои, тавсеаи тиҷорат дар нуқтаҳои гузаргоҳии наздисарҳадӣ ва инчунин ба ҳадди ақал гардонидани хароҷот дар ҳамлу нақли молу маҳсулот имкон медиҳад¹.

1. АМИТ «Ховар» ДУШАНБЕ, 01.03.2017.

Ҳамкорӣ дар соҳаи энергетика:

Соҳаи муҳимтарини ҳамкориҳои минтақавӣ ҳалли мушкилоти истифодаи маҷмӯӣ (комплексӣ) ва самараноки захираҳои об ва энергетика ба шумор меравад. Бинобар ин, Лоихаи Бонки исломии рушд оид ба коҳиш додан ва фаъолияти мувозии низоми энергетикӣ минтақаи комилан афзалиятнок мебошад ва Ҷумҳурии Тоҷикистон аз оғози татбиқи тадқиқоти техникийи иқтисодӣ он истиқбол мекунад. Ҳамзамон фаъолияти муштарак оид ба сарфаи энергия ва истифодаи сарчашмаҳои алтернативӣ он метавонад аҳамияти бузург дошта бошад. Дар навбати аввал ин ба энергияи офтобӣ тааллуқ дорад. Дар ин самт Тоҷикистон, ки кишвари офтобӣ аст, дорои иқтидори бузург мебошад¹.

1. АМИТ «Ховар» ДУШАНБЕ, 01.03.2017.

Ҳамкорӣ дар соҳаи кишоварзӣ:

Рушди кишоварзӣ барои гузоштани саҳм дар афзоиши иқтисодӣ ва коҳиш додани камбизоатӣ механизми асосӣ ба ҳисоб меравад. Як зумра чаласаҳои вазирони кишоварзии кишварҳои аъзои (Созмони ҳамкориҳои иқтисодӣ)-СҲИ баргузор гардиданд. Ду санади муҳим – Эъломияҳои Исломобод ва Ашқобод, ки ҳамкориҳои афзалиятнокро дар соҳаи кишоварзӣ муайян менамоянд, тасдиқ гардиданд. Чаласаҳо вазъи бахши кишоварзии минтақаро барои муайян намудани соҳаҳои мавриди тавачҷуҳ баррасӣ карданд. Зимни чаласаҳо вазирон масоили калидӣ, аз ҷумла хушксолӣ, шароити номусоиди тиҷоратӣ дар кишоварзӣ, сатҳи пасти истеҳсолот ва ғайраро муайян намуданд¹.

1. АМИТ «Ховар» ДУШАНБЕ, 01.03.2017.

Ҳамкорӣ дар соҳаи телекоммуникатсия:

Тоҷикистон дар рушди ҳамкориҳои телекоммуникатсионӣ бо давлатҳои аъзо СҲИ ҳавасманд мебошад. Нақшаи рушди алоқаи телекоммуникатсионӣ ва почтавӣ дар минтақа самтҳои асосии фаъолияти муштаракро оид ба таъмини алоқаи муосири коммуникатсионии минтақа муайян менамояд.

Дар доираи созмон Нақшаи рушди алоқаи телекоммуникатсионӣ ва почтавӣ дар минтақа таҳия ва тасдиқ гардид. Санади мазкур самтҳои асосии фаъолияти муштаракро оид ба таъмини алоқаи муосири телекоммуникатсионӣ, омода ва баланд бардоштани савияи мутахассисон, таъсиси корхонаҳои муштарак ва истеҳсоли дастгоҳҳои телекоммуникатсиониро муайян менамояд, ки барои ҳалли мушкилоти имрӯз дар соҳаи телекоммуникатсияи Тоҷикистон вучуддошта бисёр мубрам ба шумор мераванд¹.

1. АМИТ «Ховар» ДУШАНБЕ, 01.03.2017.

Ҳамкорӣ дар соҳаи фарҳанг ва маориф:

Тоҷикистон бо аксари кишварҳои дунё робитаи умумии фарҳангӣ ва таърихӣ дорад. Ғанӣ гардонидан ва таҳким бахшидани робитаи фарҳангӣ бо кишварҳои аъзо дар мадди назари Ҳукумати Тоҷикистон қарор дорад. Тоҷикистон яке аз аввалин кишварҳои аъзои СҲИ мебошад, ки Низомномаи Институти фарҳангии СҲИ ва Фондии илмии СҲИ -ро ба тасвиб расонида, тасдиқ намудааст. Ин муассисаҳои минтақавии СҲИ барои ба сатҳи нав баровардани ҳамкориҳои фарҳангӣ ва илмӣ равона шудаанд¹.

1. АМИТ «Ховар» ДУШАНБЕ, 01.03.2017.

<https://khovar.tj>

3. Рушди ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгироӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ:

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба рушди сайёҳӣ таваҷҷӯҳи хоса зоҳир намуда, имкониятҳои сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ, қуллаҳои баланди кӯҳӣ, обҳои мусоффову шифобахш ва табиати нотакрори худро барои ҷалби бештари сайёҳон истифода бурда истодааст.

Сайёҳӣ симои мамлакат буда, одамон дар хориҷи кишвар давлатро пеш аз ҳама аз рӯи имиҷи он ҳамчун мавзеи сайёҳӣ дар асоси гуфтугӯ бо сайёҳон мешиносанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон имкониятҳои фаррох барои худро ба ҷаҳониён тавассути гузоштани таассуроти нек ба сайёҳон муаррифӣ намояд. Истилоҳи туризм аз калимаи франсавии “tour” гирифта шуда, маънояш гардишгарӣ, сайр ё гаштугузор намудан мебошад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,- Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Шарҳи мафҳуми сайёҳӣ:

Сайёҳӣ – шугле мебошад, ки низоми ташкили усулҳои гузаронидани истироҳатро бо мақсадҳои солимгардонӣ, шиносӣ, зиёрат (ба истисноӣ ҳаҷ), тиҷоратӣ, варзишӣ, касбию хизматӣ ва дигар мақсадҳо тавассути саёҳат (тур) ва будубоши муваққатӣ берун аз ҳудуди ҷои истиқомати доимӣ ба роҳ мемонад¹.

1. Исайнов Ҷ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-
Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Рушди соҳаи сайёҳӣ:

Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои захираҳои нотакрори табию фароғатӣ буда, мероси бойи таърихию фарҳангӣ барои эҳё ва рушди минбаъдаи соҳаи сайёҳӣ дорад. Соҳаи сайёҳӣ яке аз самтҳои афзалиятноки иқтисодиёти кишвар ба ҳисоб рафта, дар шароити мусоид барои рушди иқтисодиёт имкониятҳо фароҳам меорад¹.

Бо мақсади вусъат бахшидан ба рушди соҳаи сайёҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо дарназардошти зарурати рушди инфрасохтори деҳот солҳои 2019 - 2021 “Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ” эълон карда шуда буд.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,- Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Вобаста ба ин масъала Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қайд намуданд: “Мақсади асосӣ аз ин пешниҳод амалигардонии талошҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хотири боз ҳам ободу зебо гардонидани кишвари азизамон ва ҳалли масъалаҳои иҷтимоии аҳоли бо роҳи беҳтар намудани инфрасохтор, пеш аз ҳама, дар соҳаҳои маорифу тандурустӣ, таъсиси ҷойҳои корӣ, таъмин кардани аҳолии деҳот бо оби босифати ошомиданӣ, бунёду таҷдиди роҳҳои маҳаллӣ, рушди инфрасохтори сайёҳӣ ва инкишофи ҳунарҳои мардумӣ, ба талаботи муосир мутобиқ сохтани сатҳи хизматрасонӣ ва баланд бардоштани некӯаҳволии мардум дар ҳар як деҳа ва маҳалли аҳолинишин мебошад”¹.

1. Исайнов Ҷ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Фаъолияти ширкатҳои сайёҳӣ:

Ширкатҳои сайёҳӣ бо мақсади васеъ намудани бозори фурӯши маҳсулот ва хизматрасониҳои сайёҳии худ бояд фаъолияти маркетингии худро дуруст ба роҳ монанд. Маркетинг чанбаи асосии стратегия ба ҳисоб рафта, аз қисмҳои таҳқиқоти бозор, реклама, ба роҳ мондани фурӯш ва нигоҳ доштани тамос бо муштарӣ иборат аст. Пеш аз оғози дилхоҳ фаъолияти маркетингӣ бояд муайян кард, ки он ба кӣ равона карда шуда, мақсади асосӣ аз чӣ иборат аст. Маркетинг аз таҳқиқоти бозор оғоз мешавад. Таҳқиқоти бозор метавонад мураккаб ва серхарҷ бошад ва ё метавонад супориши нисбатан оддӣ бошад. Чи қадаре, ки воситаҳо бештар ҷалб шаванд, ҳамон қадар сифат баланд мешавад, аммо новобаста аз ин, раванди таҳқиқот дар маҷмӯъ якхела мебошад.

Ҳадафи асосии ширкатҳои сайёҳӣ дар шароити рақобат тоб овардан ва миқдори зиёди мизочонро ҷалб намудан мебошад. Маҳз тавассути инноватсия имконият аст, ки инро ба даст оварем.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви комилҳуқуқи Созмони Умумиҷаҳонии Сайёҳӣ бо як қатор кишварҳои олам созишномаҳои ҳамкорӣ дар соҳаи сайёҳӣ ба имзо расонидааст.

Дар Тоҷикистон низоми соддакардашудаи раводид барои шахрвандони 112 кишвари ҷаҳон ва низоми электрони раводид ҷорӣ гардида, шабакаи ягонаи электронӣ ба кор андохта шудааст.

Дар ин радиф, таваҷҷуҳи ҷомеаи ҷаҳонӣ ба захираҳои сайёҳии мамлакат зиёд гардида, симои кишвар ҳамчун мамлакати осоишта ва дорои захираҳои бойи сайёҳӣ боз ҳам устувор гардид. *Ҳамзамон, роҳандозии тартиби электрони дастрас намудани раводид ва речаи бераводид бо 12 кишвари ҷаҳон, фаъолияти зиёда аз 100 ширкати сайёҳӣ, сохтмон ва таҷдиду азнавсозии як қатор инфрасохтори сайёҳӣ, барои воридшавии ҷумҳурӣ ба бозорҳои ҷаҳонии сайёҳӣ ва ҷалби бештари сайёҳон заминаи мусоид гузошта истодаанд.*

Нишондиҳандаҳои мақсадноки стратегияи рушди соҳаи сайёҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон:

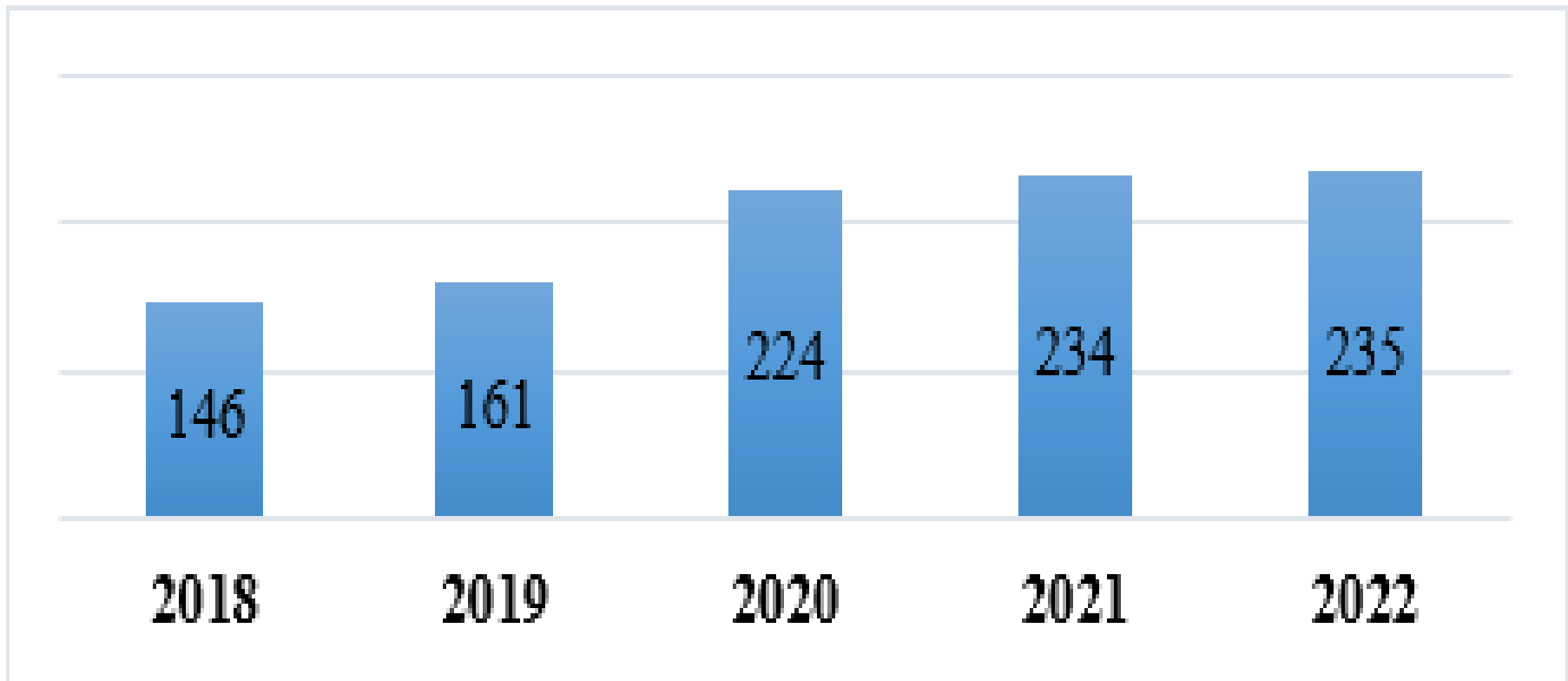
Р/т	Номгӯи нишондиҳандаҳо	2017	2020	2025	2030
1.	Шумораи сайёҳони ба ҷумҳурӣ ташрифоваранда (ҳазор нафар)	430,9	1000,0	1600,0	2500,0
2.	Саҳми сайёҳӣ дар ММД (%)	1,2	5,0	6,5	8,0
3.	Саҳми сайёҳӣ дар содирот (%)	6,2	8,0	12,0	15,0
4.	Саҳми сармоя ба соҳаи сайёҳӣ дар маҷмуи сармоягузориҳо (%)	0,07	2,0	5,0	10,0
5.	Саҳми сайёҳӣ дар қисми даромади буҷети давлатӣ (%)	0,046	1,0	1,6	3,0
6.	Миқёси хизматрасониҳо дар соҳаи сайёҳӣ (млн сомонӣ)	1906,8	4425,0	7080,0	11862,6
7.	Шумораи субъектҳои бақайдгирифта-шудае, ки дар соҳаи истироҳат ва табобат хизматрасонӣ мекунанд	230	300	410	500
8.	Шуғли аҳоли дар соҳаи сайёҳӣ (бо %)	0,6	2,0	5,0	10,0
9.	Мавқеи Тоҷикистон дар радбабандии кишварҳои меҳмоннавоз, ки аз ҷониби Форуми ҷаҳонии иқтисодӣ гузаронида мешавад ¹ .	107/136	90/136	75/136	50/136

Айни замон дар бораи Тоҷикистон ҳамчун кишвари сайёҳӣ дар олами ғарб маълумот кофӣ нест ва он маълумоте, ки одамон дар бораи кишвар медонанд, на ҳама вақт саҳеҳ аст. Сайёҳон аз сафари худ амният, меҳмоннавозӣ ва қаноатмандии баландро интизор мешаванд. Муваффақ шудан ба қонеъ гардонидани чунин талабот маънои онро дорад, ки давлат шуҳрати баландро барои худ дар ҷаҳон ба даст овардааст. Ин занҷири самаранокеро ба вуҷуд меорад, ки на танҳо ба рушди бахши сайёҳӣ, балки ба густариши муносибатҳои байналмилалӣ ва иқтисодӣ, аз ҷумла воридоти сармояи хориҷӣ низ мусоидат мекунад.

Аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тоҷирону соҳибкорон ва ширкатҳои сайёҳӣ як қатор имтиёзҳои андозию гумрукӣ ва барои ворид намудани техникаву технологияи муосир дода шуд.

Натиҷаи ин ҳамаи кӯшишу талош ва дастгириҳои Ҳукумати кишвар буд, ки дар соли 2018 соҳаи сайёҳӣ дар кишвар назар ба солҳои қаблӣ рушд намуда, шумораи сайёҳони воридгардида ва инчунин, ширкатҳои сайёҳии ба сайёҳони дохилию хориҷӣ хизматрасон низ зиёд шуд¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-
Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

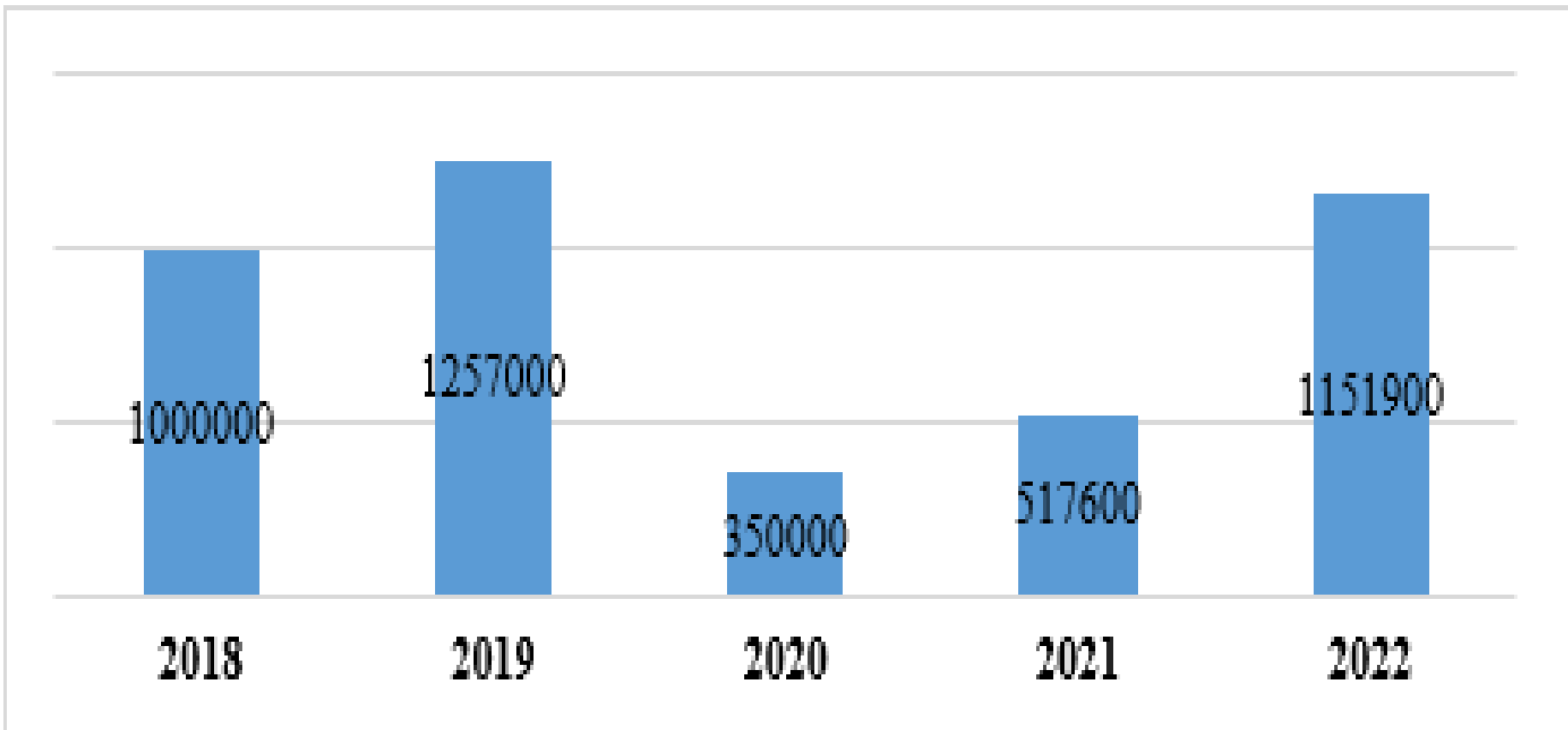

Расми 1. Шумораи ширкатҳои сайёҳии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, фаъолияткунанда (дар солҳои 2018- 2022, адад)

Агар дар соли 2018 шумораи ширкатҳои сайёҳӣ дар кишвар 146 ададро ташкил медод, дар нух моҳи аввали соли 2022 ин шумора ба 235 адад омада расид, ки 89 адад зиёд гардида, ки ин аз самараи дастгирию имтиёзҳои додаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки дар натиҷаи тадбирҳои андешидашуда сол аз сол ташрифи сайёҳони хориҷӣ ба ҷумҳурӣ зиёд гардида истодааст. Ташаббуси Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба эълон гаштани солҳои 2019-2021 ҳамчун “Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ” аз ҷониби созмонҳои байналмилалӣ саривақтӣ арзёбӣ гардида, дар раёфи ин ташаббуси фарогир Созмони ҷаҳонии сайёҳӣ бо мақсади муаррифии фарҳанги асил, ҳунарҳои маҳаллӣ, урфу одат ва анъанаҳои мардумии кишварҳои узви созмон мавзӯи Рӯзи ҷаҳонии сайёҳӣ барои соли 2020 - Соли рушди сайёҳӣ ва минтақаҳои деҳот эълон дошт¹.

1. Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе 2023с. www.stat.tj

Расми 2. Шумораи шаҳрвандони хориҷие ба ҳайси сайёҳ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудаанд (дар солҳои 2018 - 2022, млн. нафар)

Аз таҳлили расми 2. маълум мегардад, ки дар соли 2022 шумораи шахрвандони хориҷие, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ташриф овардаанд, бо назардошти ҳама намуди мақсадҳои сафар (хизматӣ, истироҳатӣ ва ғайра) 1151,9 ҳаз. нафарро ташкил намуд, ки нисбат ба соли 2021 634,3 ҳазор нафар ё 2,2 баробар зиёд мебошад.

Аз шумораи умумии шахрвандони хориҷие, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ташриф овардаанд, 999,3 ҳазор нафарашон ба ҳайси сайёҳ (тибқи методологияи Созмони умумичаҳонии сайёҳӣ) арзёбӣ мегарданд, ки нисбат ба соли 2021 ба 3,4 баробар зиёд шудааст.

Дар чаҳони муосир ба бунёди инфрасохтори сайёҳӣ таваҷҷуҳи зиёд зоҳир мегардад. Дар доираи омодагиҳо ба Чашни 30 - солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар ҳошияи “Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ” дар ҷумҳурӣ иншооти муосири хидматрасонӣ бунёду мавриди истифода қарор гирифта истодаанд, ки ҳамаи ин ҷузъи муҳими инфрасохтори сайёҳӣ маҳсуб меёбанд. Масалан, мавриди баҳрабардорӣ қарор додани меҳмонхонаҳои “Чорчаман Хилс” дар [ноҳияи Дарвоз](#), “Саразм плаза” дар шаҳри [Панҷакент](#), “Манзара” дар [ноҳияи Ховалинг](#) ва “Чилдухтарон” дар [ноҳияи Муъминобод](#) имкон медиҳад, ки мо дар дурдасттарин минтақаи ҷумҳурӣ ба сайёҳон дар шароити хубу мусоид хидмат мерасонад¹.

1. Исайнов Ҷ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Барои ноил шудан ба мақсадҳои Стратегия рушди туризм, аҳамияти назаррас дорад. Рушди туризм татбиқи тадбирҳои зайлро пешбинӣ менамояд:

- таҳияи механизми самарабахши татбиқи сиёсат ва банақшагирии соҳа, инчунин таъсиси заминаи дахлдори институтсионалии рушди соҳа;
- тақвияти корҳои рекламавӣю иттилоотӣ бо роҳи ташкил намудани барномаҳои телевизион ва радио барои кишварҳои хориҷӣ;
- нашри маводи мухталифи рекламавӣю иттилоотӣ;
- фаъолгардонии иштироки туроператорҳои ватанӣ дар намоишгоҳҳо, ярмаркаҳои туристии байналмилалӣ, ки дар хориҷи кишвар баргузор мегарданд, бо роҳи ташкили стенди ягонаи ҷумҳуриявӣ;
- ташкили фаъолияти намояндагиҳо оид ба туризм дар хориҷа, ки функсияҳои рекламавӣю иттилоотиро анҷом медиҳанд;
- презентатсияи имкониятҳои туристии Тоҷикистон дар кишварҳои имконпазир, ки сайёҳони худро ба кишвари мо мефиристанд;
- рушди инфраструктураи туристӣ, аз ҷумла шабакаи меҳмонхонаҳо; инфраструктураҳои, ки барои рушди туризм фаъолият мекунанд ва ғайра¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Адабиёти истифодашуда:

1. Агентии омери назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе 2023с. www.stat.tj
2. АМИТ «Ховар» ДУШАНБЕ, 01.03.2017. <https://khovar.tj>
3. Булатов, А.С. национальная экономика: Учебное пособие / А.С. Булатов. – М.: Магистр, ИНФРА-М, 2012. – 304 с.
4. Суханрони барномавии президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихори ифтихои бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. Душанбе – 1.03.2013 <https://mfa.tj>
5. Ҷонмамадов Ш.Б., Раҳмонов Ҷ.Р., Мамадалиев Ф.С. Танзими давлатии иқтисодиёт. – Душанбе: Ирфон, 2010. -166 с.
6. Ҳақимов Ҳ. А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.
7. Ҳақимов А.Ҳ., Шодиева Т.Г., Каримова М.Т., Қодиров Д.Б., Муминова Ф.М. Иқтисод ва идоракунии минтақа: Китоби дарсӣ. – Душанбе: Деваштич, 2002. – 276 с.
8. Ҳақимов Ҳ.А. Иқтисоди миллӣ: асосҳои беҳатарӣ ва рақобатпазирӣ. Воситаи таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2007. - 488 с.
9. Ҳақимзода А., Раҷабов Қ. Минтақаҳои озоди иқтисодӣ. Китоби дарсӣ.- Душанбе «Ирфон», 2009. - 467 с.
10. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

ТАШАККУР БА ДИҚҚАТАТОН!